

ประตูแห่งกาลเวลา : ศิลปะการเต้นรำเฉพาะพื้นที่
เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา

GATES OF TIME: SITE-SPECIFIC ART DANCE
TO PROMOTE TOURISM IN THE OLD TOWN OF SONGKHLA

อรวรรณ โภชนาธาร*, ชุตินา จรรย์ชัย* และเสาวลักษณ์ ลำล่อง*

ORAWAN PHOCHANATARN, CHUTIMA JORNCHAI AND SAOWALAK LAMLONG

(Received: June 15, 2023; Revised: September 15, 2023; Accepted: February 6, 2024)

บทคัดย่อ

ผลงานสร้างสรรค์ชุด ประตูแห่งกาลเวลา มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะการแสดงในรูปแบบศิลปะการเต้นรำเฉพาะพื้นที่เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา โดยศึกษาความเป็นมาของประวัติความเป็นมาของประตูเมืองสงขลา และวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลา ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญในการเป็นเมืองท่า เป็นแหล่งรวมผู้คนต่างกลุ่มวัฒนธรรมที่อาศัยอยู่ร่วมกันจนกลายเป็นอัตลักษณ์ของเมืองสงขลา และนำมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงในรูปแบบการเต้นรำเฉพาะพื้นที่ บอกเล่าพื้นที่ประตูเมืองสงขลาและร่องรอยวิถีวัฒนธรรมในอดีตภายในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา ใช้ดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ตอนบน และดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ตอนล่าง ผสมผสานดนตรีสากล และดนตรีจีน ใช้นักแสดงผู้ชาย 4 คน ผู้หญิง 4 คน ออกแบบชุดแต่งกายตามแนวศิลปะน้อยชิ้นแต่ให้คุณค่ามาก เลือกใช้โทนสีน้ำเงินสื่อถึงความสุขุมเยือกเย็น หนักแน่น ของคนสงขลา นำผ้าปาเต๊ะมาตกแต่งเป็นสื่อเชิงสัญลักษณ์ของวิถีวัฒนธรรมภาคใต้ ออกแบบท่ารำเต้นให้สัมพันธ์กับเรื่องราวในพื้นที่ โดยใช้นาฏยลักษณ์นาฏศิลป์ตะวันตก นาฏศิลป์มาลายู ผสานกับโครงสร้างท่ารำและการเคลื่อนไหวอย่างธรรมชาติ ใช้ระยะเวลาในการแสดง 5 นาที

คำสำคัญ : การแสดงสร้างสรรค์ ศิลปะการเต้นรำเฉพาะพื้นที่ ประตูเมืองสงขลา ย่านเมืองเก่าสงขลา

Abstract

The creative work “Gate of Time: Site-specific Art Dance” aimed to create performance art in site-specific art dance to support public relations for tourism of Songkhla. The history of Songkhla Gate and the cultural traces

* สาขาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Department of Performing Art, Faculty of Fine and Applied Arts, Thaksin University

of people living in the old town area of Songkha were studied. Reflecting the importance of being a port city, the old town area of Songkha is a source where people from different cultural groups live together in harmony until it becomes the identity of Songkhla city. The findings of this study were used as a guideline for creating performance art process in site-specific dance form. The show told about the Songkhla Gate area and the cultural traces of the past that still exist in the old town area of Songkhla. Folk music in the upper south and lower south combining with international music and Chinese music were used in the show performed by 4 actors and 4 actresses. Designing costumes was based on the concept of minimalism but great value. The blue tone was chosen to convey calmness and firmness of the people of Songkhla. Batik cloth was brought to decorate as a symbolic medium of southern culture. Choreographed dances which were designed in relation to local stories included Western dramatic dance, Malay dance and natural structure of dance and movements. The show lasted 5 minutes.

Keywords: Creative performance, Site-Specific Art Dance, Songkhla Town Gate, Songkhla Old Town

บทนำ

สงขลาเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ทางการค้าและวัฒนธรรมหลากหลาย เพราะเป็นเมืองที่มีภูมิศาสตร์ที่ตั้งอันเหมาะสมสำหรับการจอดเรือเทียบท่า เป็นเมืองคาบสมุทรตั้งอยู่ระหว่าง 2 มหาสมุทร คือ มหาสมุทรแปซิฟิกและมหาสมุทรอินเดีย ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีนักเดินทางพ่อค้าจากอินเดีย จีนและชาติอื่น ๆ เดินทางมาติดต่ออาศัยพักพิงในการเดินทางไปอินเดียหรือไปยังคาบสมุทรอาหรับ จึงทำให้วัฒนธรรมของทั้ง 3 ชาติ คือ จีน อินเดีย และอาหรับเข้ามาเผยแพร่ ทำให้สงขลากลายเป็นศูนย์กลางการค้าและเป็นแหล่งผสมผสานทางวัฒนธรรมของชนชาติต่าง ๆ ประวัติศาสตร์เมืองสงขลาได้เริ่มต้นอย่างแท้จริง ประมาณพุทธศตวรรษที่ 22 - 24 โดยมีศูนย์กลางการปกครองหรือสถานที่ตั้งเมือง 3 แห่งตามลำดับ ได้แก่ เมืองสงขลาฝั่งเขาแดง เมืองสงขลาฝั่งแหลมสน และเมืองสงขลาฝั่งบ่อয়งในปัจจุบัน (คณะกรรมการจัดงานวันสงขลา, 2564, น. 13)

เมืองสงขลาฝั่งบ่อয়ง เริ่มมาจากการขยายตัวของเมืองสงขลาฝั่งแหลมสน ส่งผลให้ปัญหาการขาดแคลนน้ำจืดเพื่อการอุปโภคบริโภคทวีความรุนแรงมากขึ้น ประกอบกับพื้นที่บริเวณสงขลาฝั่งแหลมสนเป็นพื้นที่ลาดชันเชิงเขาเป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของเมือง ในอนาคต เจ้าพระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) เจ้าเมืองสงขลา จึงย้ายไปตั้งเมืองสงขลาขึ้นใหม่ที่ตำบลบ่อয়ง (สถานที่ปัจจุบัน) ตั้งแต่ พ.ศ. 2379 ในเบื้องต้นของการสร้างเมือง ได้เริ่มสร้างป้อมกำแพงเมืองยาว 1,200 เมตร และประตูเมือง 10 ประตู หลังจากนั้นจึงได้

วางหลักเมือง (ไม้ชัยพฤกษ์พระราชทาน) และสมโภชหลักเมืองในปีพ.ศ. 2385 และเรียกบริเวณพื้นที่นี้ว่า “เมืองสงขลาฝั่งบ่อยาง” (สงบ ส่งเมือง, 2522, น. 169-170)

กำแพงและประตูเมืองสงขลา สร้างขึ้นเมื่อครั้งตั้งเมืองสงขลาบ่อยางขึ้นในปี พ.ศ. 2379 แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2385 โดยกำแพงเมืองที่ยิ่งใหญ่แห่งนี้มีความสูงถึง 7 เมตร ทั้งยังประกอบด้วยป้อมปราการหลายป้อม ประตูเมืองจำนวน 10 ประตู มีประตูเมืองจำนวน 4 ประตู หันหน้าออกทางทิศตะวันตกของเมืองซึ่งเป็นทิศที่หันหน้าสู่ท่าเรือ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญในการเป็นเมืองท่าของเมืองสงขลา ประตูเมืองมีลักษณะรูปร่างเป็นประตูหอหลังคาทรงจีน ภายในกำแพงและประตูเมืองเป็นแหล่งรวมของผู้คนต่างกลุ่มวัฒนธรรมและความเชื่อเข้ามาอยู่ร่วมกัน 3 ชาติพันธุ์ คือ ไทย มาลายู และจีน อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน เป็นอัตลักษณ์หนึ่งของเมืองสงขลา ซึ่งกำแพงและประตูเมืองสงขลาได้รับการซ่อมแซมมาโดยตลอดจนกระทั่งในสมัยเจ้าพระยาบรมราช (ปั้น สุขุม) (พ.ศ. 2437 - 2448) ได้รื้อกำแพงเมืองส่วนใหญ่เพื่อขยายถนนและปรับปรุงตัวเมืองให้กว้างขวางมากขึ้น ในปัจจุบันเหลือเพียงส่วนหนึ่งของความยิ่งใหญ่ของกำแพงเมืองเก่าสงขลาในบริเวณข้างพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลาเท่านั้น จากหลักฐานบันทึกความทรงจำของพระยาอภิรักษ์ราชอุทยาน (ทิต ฌ สงขลา) ได้กล่าวถึงชื่อและตำแหน่งที่ตั้งของประตูเมืองสงขลาเอาไว้ว่า “ประตูเมืองเป็นซุ้มใหญ่โดยรอบ 10 ประตูนั้น มีชื่อ ดังนี้ 1) ประตูพุทธรักษา อยู่บริเวณหน้าทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ถนนนครใน 2) ประตูสุรามฤทธิ อยู่บริเวณคลองขวาง ถนนคนใน 3) ประตูศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ อยู่บริเวณถนนยะหริ่ง ตัดกับถนนนครนอก 4) ประตูอัคนีวุธ อยู่บริเวณถนนยะลา ตัดกับถนนนครนอก 5) ประตูชัยยุทธชนะหรือชัยยุทธชนะ อยู่บริเวณถนนไทรบุรี ตัดกับถนนกำแพงเพชร 6) ประตูบูรพาภิบาล อยู่หลังวัดมัสยิมาวาส ถนนรามวิถี 7) ประตูสนามสงคราม อยู่บริเวณวิทยาลัยพยาบาลสงขลา ถนนรามวิถี 8) ประตูพยัคฆนามเรืองฤทธิ์ อยู่บริเวณถนนไทรบุรี ตัดกับถนนจะนะ 9) ประตูจันทิพิทักษ์ อยู่ใกล้ ๆ ถนนนครใน และ 10) ประตูมรคาพิทักษ์ อยู่ใกล้ ๆ ถนนนครใน (สมชาย เลี้ยงพรพรรณ, 2541, น. 217-219)

ภาพที่ 1 ประตูเมืองสงขลาในอดีต
ที่มา : ภาศิศนรักเมืองสงขลาสมาคม (2562)

ภาพที่ 2 ผังเมืองเมืองสงขลาในอดีตและปัจจุบัน
ที่มา : ภาศิคนรักเมืองสงขลาสมาคม (2562)

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะการแสดงในรูปแบบศิลปะการเต้นรำเฉพาะพื้นที่ เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา

กระบวนการสร้างสรรค์

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน คณะผู้สร้างสรรค์ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เข้าสู่กระบวนการคิด และสร้างสรรค์ ผลงานศิลปะการแสดง โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลประตุมืองสงขลาและวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ย่านเมืองเก่าสงขลา คณะผู้สร้างสรรค์ศึกษาจากเอกสารและการลงพื้นที่สัมภาษณ์ ผู้มีความรู้เรื่องประตุมืองสงขลาและวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิม ได้แก่ คุณวุฒิชัย เพชรสุวรรณ (กรรมการวิชาการภาคคนรักเมืองสงขลา) คุณจักรกฤษณ์ ภัทรนิตย์ (ประธานชมรมอนุรักษ์ วัฒนธรรมประเพณีเก่าห์องจังหวัดสงขลา) และการสังเกต รูปทรงสถาปัตยกรรมของประตุมืองสงขลาและพื้นที่บริเวณย่านเมืองเก่าสงขลา

ภาพที่ 3 การสัมภาษณ์คุณวุฒิชัย เพชรสุวรรณ
ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 4 การสัมภาษณ์คุณจักรกฤษณ์ ภัทรนิตย์
ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 5 สสำรวจพื้นที่ตรอกทำน้ำ ถนนนครนอก
ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 6 สสำรวจพื้นที่ตรอกนางจั่ว ถนนนางงาม
ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและสร้างสรรค์ผลงาน คณะผู้สร้างสรรค์ใช้กระบวนการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานศิลปะการแสดงเฉพาะพื้นที่ (Site-Specific) เพื่อบอกเล่า รูปทรงสถาปัตยกรรมประตุมืองสงขลาและพื้นที่ที่มีร่องรอยวิถีวัฒนธรรมในอดีตของ คนสงขลา มีเนื้อหาการแสดง 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 บอกเล่าบรรยากาศและรูปทรงสถาปัตยกรรมประตูเมืองสงขลาที่เป็นแลนด์มาร์คสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา

ช่วงที่ 2 บอกเล่าวิถีชีวิตแบบพหุวัฒนธรรมของคนสงขลาในอดีตที่มีปะปนให้เห็นอยู่ในแต่ละพื้นที่ในย่านเมืองเก่าสงขลา

ออกแบบและสร้างสรรค์องค์ประกอบของการแสดง ด้วยลำดับขั้นตอน ดังนี้

1) กำหนดรูปแบบของผลงาน และพื้นที่ที่ใช้สำหรับการแสดง คณะผู้สร้างสรรค์คัดเลือกพื้นที่สำหรับการแสดงโดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ สถานที่นั้นต้องมีความเชื่อมโยงกับเรื่องราววิถีชีวิตของคนสงขลาในอดีตตามเนื้อหาการแสดงและต้องเป็นพื้นที่ที่สามารถเคลื่อนย้ายใช้แสดงได้อย่างต่อเนื่อง

2) สร้างสรรค์ดนตรี ออกแบบดนตรีประกอบการแสดงให้มีลักษณะการผสมผสาน 3 วัฒนธรรม ไทย มาลายู จีน โดยเลือกใช้เครื่องดนตรีแบบผสมผสาน

3) ผู้แสดง ใช้นักแสดงผู้หญิงและนักแสดงผู้ชาย จำนวน 8 คน เป็นนักแสดงที่สามารถเปลี่ยนสถานภาพและบทบาทตามเรื่องราวและเหตุการณ์ในแต่ละพื้นที่ของการแสดง นักแสดงต้องมีทักษะการแสดงที่หลากหลาย

4) สร้างสรรค์เครื่องแต่งกายและอุปกรณ์การแสดง มีแนวคิดในการออกแบบเครื่องแต่งกายแนวศิลปะน้อยชิ้นแต่ให้คุณค่ามาก (Minimalism) เป็นชุดแต่งกายที่ผู้แสดงสามารถปฏิบัติลีลาท่าทางได้ง่ายและไม่เป็นอุปสรรคต่อการแสดง

5) สร้างสรรค์กระบวนการท่าเต้น คณะผู้สร้างสรรค์ใช้โครงสร้างทำต้นนาฏศิลป์ตะวันตกและนาฏศิลป์มาลายูผสมผสานกับโครงสร้างท่ารำและการเคลื่อนไหวอย่างธรรมชาติ ในการออกแบบท่าเต้นตามเนื้อหาการแสดง โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับพื้นที่ที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 3. การนำเสนอและประเมินผล นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ชุด “ประตูแห่งกาลเวลา” ในรูปแบบการจัดแสดงเผยแพร่ผ่านระบบออนไลน์ Cisco Webex Meeting และLive streaming page Facebook คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ Faculty of Fine and Applied Arts TSU ภายใต้หัวข้อ “The Innovation of Site Specific Dance @Songkhla Old Town” มีวิธีการประเมิน 2 รูปแบบ คือ 1) ประเมินโดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์งานทางด้านศิลปะการแสดง และ 2) การแสดงความคิดเห็นจากผู้ชมในแพลตฟอร์มออนไลน์

ผลการสร้างสรรค์

1. รูปแบบของผลงาน

ผลงานสร้างสรรค์ชุด “ประตูแห่งกาลเวลา” มีกรอบแนวคิดการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานรูปแบบศิลปะการเต้นรำเฉพาะพื้นที่ (Site-Specific) เพื่อบอกเล่ารูปทรง

สถาปัตยกรรมประตูเมืองสงขลาและพื้นที่ที่มีร่องรอยวิถีวัฒนธรรมในอดีตของคนสงขลา มีเนื้อหาการแสดง 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 บอกเล่าบรรยากาศและรูปทรงสถาปัตยกรรมประตูเมืองสงขลาที่เป็นแลนด์มาร์คสำคัญในแหล่งท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา

ช่วงที่ 2 บอกเล่าวิถีชีวิตแบบพหุวัฒนธรรมของคนสงขลาในอดีตที่มีปะปนอยู่ในแต่ละพื้นที่ในย่านเมืองเก่าสงขลา

ทั้งนี้ คณะผู้สร้างสรรค์คัดเลือกพื้นที่ในการเชื่อมโยงกับเรื่องราวตามเนื้อหาการแสดง ประกอบด้วยสถานที่ ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงพื้นที่สำหรับการแสดง

พื้นที่	ภาพประกอบ	รายละเอียดของพื้นที่
ประตูเมืองสงขลา ย่านเมืองเก่าสงขลา		สื่อลักษณะโครงสร้างประตูเมืองและบรรยากาศของนักท่องเที่ยวบริเวณประตูเมืองที่สร้างจำลองไว้เป็นแลนด์มาร์คสำคัญ ในย่านเมืองเก่าสงขลา
ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ ถนนนครนอก		สื่อให้เห็นวิถีวัฒนธรรมของชาวมลายู ที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง เลือกใช้ทำน้ำเรือริมทะเล
ตรอกทำน้ำ ถนนนครนอก		สื่อให้เห็นวิถีชีวิตของจับกังรับจ้างแบกหามสินค้าจากเรือเข้าในเมืองสงขลา
บ้านเก่า ถนนนครนอก		สื่อให้เห็นวิถีชีวิตของคนค้าขายในอดีต มีการตั้งร้านอยู่หน้าบ้านภายในริมกำแพงเมือง

ตารางที่ 1 ตารางแสดงพื้นที่สำหรับการแสดง (ต่อ)

พื้นที่	ภาพประกอบ	รายละเอียดของพื้นที่
ตรอกนางจิว ถนนนางงาม		สื่อให้เห็นแหล่งท่องเที่ยว ยามคำคืนของคนสงขลาในอดีต
ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง		สื่อถึงสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ตามความเชื่อของคนสงขลา ในอดีตที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน

ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

2. ดนตรี

ดนตรีประกอบการแสดงมีสำเนียงเพลงลักษณะผสมผสาน 3 วัฒนธรรม ไทย มาลายู จีน เลือกใช้เครื่องดนตรีแบบผสมผสานได้แก่ ปี่ไต้ Accordion ทับ กลองตุ๊ก ฆ้อง ฉิ่ง Yangqin Guzheng Erhu

ช่วงที่ 1 ใช้ปี่ไต้ดำเนินทำนองหลัก สื่อถึงประตูเมืองสงขลาที่เป็นแลนด์มาร์คสำคัญในแหล่งท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา

ช่วงที่ 2 ใช้ปี่ไต้ และ Accordion ในการดำเนินทำนองหลัก ผสมกับ Yangqin สื่อถึงวิถีชีวิตแบบพหุวัฒนธรรมของคนสงขลาในอดีต

3. ผู้แสดง

ใช้นักแสดงผู้หญิงและนักแสดงผู้ชาย จำนวน 8 คน นักแสดงเป็นนิสิตชั้นปีที่ 1-3 สาขาวิชาศิลปการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ซึ่งแต่ละคนมีทักษะการแสดงไม่เท่ากันและมีทักษะไม่หลากหลาย คณะผู้สร้างสรรค์ต้องฝึกทักษะพื้นฐานการแสดงที่จำเป็นต่อการปฏิบัติท่ารำเดินให้กับนักแสดง ก่อนที่จะถ่ายทอดท่ารำเดินที่ออกแบบไว้ และต้องฝึกซ้อมให้สม่ำเสมอ นักแสดงจึงสามารถแสดงท่าทางได้ทุกบทบาทและสถานภาพตามที่ต้องการ

4. เครื่องแต่งกายและอุปกรณ์การแสดง

เครื่องแต่งกายของนักแสดงแต่งกายตามแนวทางศิลปะน้อยชิ้นแต่ให้คุณค่ามาก (Minimalism) ประกอบด้วย เสื้อแขนงูดาวลอย กางเกงขายาวผ่าข้าง เลือกใช้โทนสีน้ำเงิน

เพื่อสื่อถึงความสุขุมเยือกเย็น หนักแน่น ของคนสงขลาเมือง 2 ทะเล (ทะเลอ่าวไทย และทะเลสาบ) และใช้ผ้าปาเต๊ะสีน้ำตาลปนส้มมาตกแต่งใช้สื่อเชิงสัญลักษณ์ของวิถีวัฒนธรรมที่หลากหลายของคนสงขลาในย่านเมืองเก่า

ภาพที่ 7 ร่างชุดแต่งกาย
ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 8 การแต่งกายที่สื่อถึงวิถีชีวิตจับกัง
ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 9 การแต่งกายที่สื่อถึงชาวมาลาญ
ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

5. กระบวนท่ารำเต้น

กระบวนท่ารำเต้น มีลักษณะผสมผสานของโครงสร้างท่าเต้นนาฏศิลป์ตะวันตก โดยใช้ลักษณะการเคลื่อนไหวแบบคอนเทมโพรารี แด็นซ์ (contemporary dance) ซึ่งเป็นสไตล์การเต้นร่วมสมัยที่รวมเทคนิคของโมเดิร์นแดนซ์ (Modern Dance) กับ บัลเลตคลาสสิก (Ballet Classic) เข้าด้วยกัน เช่น การเหวี่ยงร่างกาย การกระตุกร่างกาย การกอดปลายเท้า และการเคลื่อนไหวท่าเต้นโดยคำนึงถึงระดับและความหนักเบา โครงสร้าง

นาฏศิลป์มาลายูแบบพื้นเมือง เน้นการใช้ท่ารำและการเคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรีแบบเรียบง่าย เช่น ทำยัด เขย่ง โครงสร้างท่ารำและการเคลื่อนไหวอย่างธรรมชาติ ตามกรอบแนวคิดและจินตนาการของคณะผู้สร้างสรรค์ โดยเรียบเรียงท่ารำเด่นให้สอดคล้องกับเนื้อหาและพื้นที่ที่คัดเลือกมา ดังนี้

ช่วงที่ 1 บอกเล่าบรรยากาศและรูปทรงสถาปัตยกรรมประตูเมืองสงขลาที่เป็นแลนด์มาร์คสำคัญในแหล่งท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา กระบวนท่ารำเด่นเน้นโครงสร้างท่าเต้นนาฏศิลป์สากลกับการเคลื่อนไหวอย่างธรรมชาติ เพื่อบอกเล่าลักษณะโครงสร้างของสถาปัตยกรรมประตูเมือง และแสดงท่าทางของนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม ณ ประตูเมืองสงขลา

ภาพที่ 10 ท่ารำเด่นที่สอดคล้องกับประตูเมือง
ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 11 ท่ารำเด่นที่สอดคล้องกับประตูเมือง
ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 12 ท่ารำเด่นที่เลียนแบบท่าทาง
ตามธรรมชาติของนักท่องเที่ยวที่ประตูเมือง
ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 13 ท่ารำเด่นที่เลียนแบบท่าทาง
ตามธรรมชาติของนักท่องเที่ยวที่ประตูเมือง
ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

ช่วงที่ 2 บอกเล่าวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนสงขลาในอดีตที่มีปะปนอยู่ในแต่ละพื้นที่ในย่านเมืองเก่าสงขลา กระบวนท่ารำเด่นเน้นโครงสร้างท่าเต้นนาฏศิลป์มาลายู ผสมผสานกับโครงสร้างท่ารำและท่าการเคลื่อนไหวอย่างธรรมชาติเพื่อบอกเล่าวิถีวัฒนธรรมที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย มาลายูและจีน โดยนำมาเรียบเรียงลำดับการแสดงตามพื้นที่ ดังนี้

ภาพที่ 14 ทำรำเดินที่สื่อถึงการค้าขาย
บนพื้นที่บ้านเก่า ถนนนครนอก
ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 15 ทำรำเดินที่สื่อถึงการแบกหามของจับกัง
บนพื้นที่ตรอกทำน้ำ ถนนนครนอก
ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 16 ทำรำเดินบนพื้นที่
ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ ถนนนครนอก
ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 17 ทำรำเดินบนพื้นที่
ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ ถนนนครนอก
ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 18 ทำรำเดินบนพื้นที่
ตรอกนางจ้าว ถนนนางงาม
ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 18 ทำรำเดินบนพื้นที่
ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง
ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

สรุป

ผลงานสร้างสรรค์ชุด ประตู่แห่งกาลเวลา เป็นการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะการแสดง
ในรูปแบบการเดินรำเฉพาะพื้นที่ มีกระบวนการออกแบบและสร้างสรรค์ 3 ขั้นตอน คือ

1) สังเคราะห์ และวิเคราะห์ข้อมูลประตุมืองสงขลาและวิถีพหุวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ย่านเมืองเก่าสงขลา 2) ออกแบบและสร้างสรรค์ผลงาน และ 3) นำเสนอและประเมินผล การแสดง ทั้งนี้การแสดงชุด ประตุมืองกาลเวลา เป็นผลงานสร้างสรรค์ที่บอกเล่าพื้นที่ที่ ประตุมืองสงขลาและร่องรอยวิถีวัฒนธรรมในอดีตที่ยังคงมีปรากฏอยู่ภายในพื้นที่ ย่านเมืองเก่าสงขลา มีเนื้อหาการแสดงแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 บอกเล่าบรรยากาศ และรูปทรงสถาปัตยกรรมประตุมืองสงขลาที่เป็นแลนด์มาร์คสำคัญในแหล่งท่องเที่ยว ย่านเมืองเก่าสงขลา และช่วงที่ 2 บอกเล่าวิถีชีวิตแบบพหุวัฒนธรรมของคนสงขลาในอดีต ที่มีปะปนอยู่ในแต่ละพื้นที่ในย่านเมืองเก่าสงขลา โดยเลือกใช้ 6 พื้นที่ในย่านเมืองเก่าสงขลา ใช้นักแสดงผู้ชายจำนวน 4 คน ผู้หญิงจำนวน 4 คน ออกแบบชุดแต่งกายยึดหลัก ตามแนวศิลปะน้อยชิ้นแต่ให้คุณค่ามาก (Minimalism) เลือกใช้โทนสีน้ำเงินสื่อถึงความสุขุม เยือกเย็น หนักแน่น ของคนสงขลา นำผ้าปาเต๊ะมาตกแต่งเป็นสื่อเชิงสัญลักษณ์ ของวิถีวัฒนธรรมภาคใต้ ออกแบบท่าร่าเต้นให้สัมพันธ์กับเรื่องราวในพื้นที่ ประกอบด้วย นาฏยลักษณ์นาฏศิลป์ตะวันตก นาฏศิลป์มาลายูผสมผสานกับโครงสร้างท่าร่า และการเคลื่อนไหวอย่างธรรมชาติ เพื่อสื่อพหุวัฒนธรรมของ 3 ชาติพันธุ์ ไทย มาลายู และจีน โดยเลือกใช้ดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ตอนบน และดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ตอนล่าง ผสมผสานดนตรีสากลและดนตรีจีน ใช้ระยะเวลาในการแสดง 5 นาที

อภิปรายผล

การสร้างสรรคในครั้งนี เป็นการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะการแสดงในรูปแบบศิลปะ การเต้นร่าเฉพาะพื้นที่เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา เป็นผลงาน สร้างสรรค์อีกลักษณะหนึ่งที่น่าสนใจที่เกี่ยวเนื่องกับเรื่องราววิถีชีวิตของชุมชนมาแสดง ผ่านพื้นที่จริงในชุมชน มีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านผลงาน ศิลปะการแสดงที่มีความงามทางด้านสุนทรีย์และเป็นสื่อกลางในการทำความรู้จักชุมชน ผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่าการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงโดยเลือกรูปแบบศิลปะการเต้นร่า เฉพาะพื้นที่ (Site-Specific) ซึ่งเป็นรูปแบบการแสดงหนึ่งที่มีความสำคัญต่อพื้นที่ และบริบทของชุมชน สามารถทำให้เกิดรูปแบบการแสดงใหม่ ๆ ที่สื่อให้เห็นความงาม ที่ตอบสนองต่อพื้นที่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ จิรายุทธ พนมรักษ์ (2561, น. 107) กล่าวว่า “(Site-Specific) ศิลปะของการแสดงนี้เป็นศิลปะที่มีนาฏยศิลป์ผนวกกับสถานที่ หรือบางครั้งก็มีศิลปะที่เรียกว่า แลนด์อาร์ต (Land Art) หรือเอิร์ธอาร์ต (Earth Art) และศิลปะการจัดวาง (Installation) เข้ามาเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กันทำให้เกิดมิติใหม่ ในรูปแบบต่าง ๆ ทางศิลปะ นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นส่วนหนึ่งในการกระตุ้นให้ นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจต่อบรรยากาศและวิถีพหุวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนสงขลา ย่านเมืองเก่า เป็นการเผยแพร่คุณค่าภูมิปัญญาของคนสงขลาและประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวให้กับย่านเมืองเก่าสงขลาได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

การสร้างสรรคผลงานเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของประเทศไทย ในรูปแบบศิลปะการเดินรำเฉพาะพื้นที่นั้น ยังมีเรื่องราวความเป็นมาของเมืองต่าง ๆ ที่น่าสนใจอีกมาก สามารถนำแนวทางการออกแบบสร้างสรรค์การเสด็จนี้ ไปปรับใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในครั้งต่อไปได้

กิตติกรรมประกาศ

การสร้างสรรค ประตุแห่งกาลเวลา ได้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ต้องขอขอบพระคุณ ดร.สมศักดิ์ ตันติเศรณี อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา คุณวุฒิชัย เพชรสุวรรณ กรรมการวิชาการภาคีคนรักเมืองสงขลา และคุณจักรกฤษณ์ ภักธรนิตย ประธานชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีเก่าห้อง จังหวัดสงขลา ที่ให้ข้อมูลในการลงพื้นที่และสัมภาษณ์ข้อมูล อันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์ คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ร่วมตรวจสอบ และประเมินผล รวมไปถึงให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ให้มีความสมบูรณ์ และขอขอบคุณนิสิตสาขาวิชาศิลปการเสด็จ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ กลุ่มนักแสดงที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

รายการอ้างอิง

- คณะกรรมการจัดงานวันสงขลา. (2564). วันสงขลา วันวานที่ผ่านมา. สงขลา: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา
- จิรายุทธ พนมรักษ. (2561). “การถ่ายทอดแนวความคิดด้านการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ประเภทศิลปะการเสด็จ เดินรำเฉพาะพื้นที่ ของ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี”. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 20, 1: 97-108.
- ภาคีคนรักเมืองสงขลาสมาคม. (2562). กำแพงและประตูเมืองสงขลา. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 3 มกราคม 2565. เข้าถึงจาก <https://www.songkhla-ht.org>
- สงขม ส่งเมือง. (2522). การพัฒนาหัวเมืองสงขลาในสมัยกรุงธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น (พ.ศ. 2310-2444). สงขลา: โครงการบริการวิชาการ ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- สมชาย เลียงพรพรรณ. (2541). การศึกษาแหล่งทรัพยากรนันทนาการ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลน้อย ทะเลหลวง และทะเลสาบสงขลา. สงขลา: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.